

Hlavní líčení a další zasedání soudu v trestním řízení, zvláštní způsoby řízení

Marek Fryšták

katedra trestního práva

Jednání soudu v trestním řízení

- hlavní líčení - § 196 TŘ
- veřejné zasedání - § 232 TŘ
- neveřejné zasedání - § 240 TŘ
- vazební zasedání - § 73d TŘ
- rozhodnutí mimo jednání
- odlišnost od
 - stadií trestního řízení
 - způsobů rozhodnutí

Jednání soudu v trestním řízení

- kdo jedná a rozhoduje
 - senát
 - samosoudce - § 314a TŘ
 - předseda senátu (soudce)
- jakými rozhodnutími se rozhoduje
 - rozsudkem (odsuzujícím, zprošťujícím) - § 120 TŘ
 - trestním příkazem - § 314e TŘ
 - usnesením - § 134 TŘ
 - rozhodnutími svého druhu (příkaz apod.)

Rozhodná právní úprava

- trestní řád
 - § 73d až § 73g, § 196 až § 230, § 232 až § 238, § 240 až § 244 TŘ
- zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim – procesní odchylky od TŘ
 - § 52 až § 58, § 61 až § 67 ZSM
 - § 28 až § 37 ZTOPO
- jiné předpisy
 - jednací řád pro soudy, vnitřní a kancelářský řád soudů
 - LZPS, zákon o soudech a soudcích, zákon o advokacii, další zvláštní normy

Zásady typické pro hlavní líčení

Presumpce nevinny - § 2/2 TŘ

- účelem je jednak to, aby obviněná osoba nesnášela stejné následky jako odsouzená osoba a jednak, aby průběh vykonaného dokazování umožnil soudu rozhodovat nestranně; má stránku
 - hmotněprávní - zákaz vyjadřovat se o obviněném jako o vinném před pravomocným vyjádřením soudu o jeho vině
 - procesněprávní - pravidla soudního dokazování mají být takové, aby soud určil vinu nestranně a na základě zákona
- vina obviněného musí být dokázána, tj. nedokázaná vina je dokázaná nevina – in dubio pro reo
- presumpce „viny“ – média, ale i chování OČTŘ vůči obviněnému

Zásada zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností - § 2/5 TŘ

- OČTŘ nezjišťují objektivní pravdu, ale skutkový stav ve důvodných pochybností
- skutkový stav, resp. rozsah pochybností v rámci trestního řízení, je závislý od jednotlivých jeho stadií
 - § 158/3 TŘ - prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin
 - § 160/1 TŘ - nasvědčují-li odůvodněné a zjištěné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala konkrétní osoba
 - § 172/1 TŘ - je-li nepochybné, skutek není, není prokázáno, je nepřípustné
 - § 176 TŘ - jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud
 - rozhodování soudu - in dubio pro reo

Zásada volného hodnocení důkazů

- OČTŘ hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení po pečlivém zvážení všech okolností a to nejprve jednotlivě a potom v celkovém souhrnu
 - je třeba posoudit jejich věrohodnost a pravdivost
- § 125 TŘ - soud v odůvodnění rozsudku uvede, které skutečnosti vzal za prokázané o která skutková zjištění opřel své úvahy
- je soudce skutečně vázán jen zákonem? Co jeho politické přesvědčení, momentální nálada atd., nemůže to ovlivnit jeho rozhodování?

- právo na zákonného soudce
 - rozvrh práce soudu – obsahuje způsob, jakým jsou jednotlivé věci přidělovány konkrétním soudcům a tím vylučuje možnost, že by po podání nového návrhu obžaloby někdo s tímto návrhem manipuloval podle něčích zájmů a přidělil ho soudci, který by v dané věci mohl být nějak zainteresován
- právo na neměnitelnost senátu - zásada bezprostřednosti – potřebuji slyšet a vidět, důležitost neverbálních projevů vyslychané osoby
 - soud smí přihlížet jen k těm důkazům, které byly přímo před ním provedeny (co není před soudem, není na světě)
 - § 202/1 TŘ - hl. I. se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu
 - § 234/1 TŘ - veřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu
 - § 242 TŘ – neveřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu
 - § 197 TŘ náhradní soudce - účastní se hlavního líčení kromě členů senátu
 - § 219/3 TŘ - při odročení sdělí předseda senátu podstatný obsah předchozího líčení
- výjimkou je rozhodování trestním příkazem

Zásada vyhledávací - § 2/5 TŘ

- povinnost OČTŘ z vlastní iniciativy vyhledávat a provádět důkazy (i bez návrhu stran)
 - projev zásady legality a oficiality
- objektivita dokazování – vyhledávají se důkazy svědčící ve prospěch i neprospěch
- doznání obviněného nezbavuje OČTŘ této povinnosti
- neplatí tvrzení, kdo mlčí, souhlasí (qui tacet consentire videtur)
- § 89/2 TŘ - každá ze stran může důkaz vyhledat, skutečnost, že důkaz nevyhledal OČTŘ není důvodem k odmítnutí – rovnost zbraní

Zásada obžalovací - § 2/8 TŘ

- řízení před soudem je možné na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu, které podává a před soudem zastupuje státní zástupce
 - soud může rozhodovat jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu
 - právním posouzením státního zástupce není vázán
 - státní zástupce může vzít obžalobu zpět a to až do doby, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě - po zahájení hl.I. jen se souhlasem obžalovaného
 - hlavní líčení se koná za stálé přítomnosti státního zástupce
 - státní zástupce navrhuje v hl. I. nové důkazy, které nebyly navrženy již v obžalobě a se souhlasem předsedy senátu je provádí; obhajoba nemá povinnost navrhopvat a předkládat důkazy svědčící ve prospěch zvolené obhajoby (typický rys kontradiktornosti)

Veřejnost procesu

- čl. 38 LZPS - každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně; veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem
- § 2/10 TŘ - trestní věci se projednávají veřejně
- platí pouze pro hlavní líčení
 - přípravné řízení je neveřejné
- § 199 a násl. TŘ - veřejnost hlavního líčení
 - vyloučení veřejnosti/ jednotlivce
- § 54/1 ZSM - zásada neveřejnosti
 - na návrh mladistvého (nikdy o veřejnosti nerozhoduje soud) může být hlavní líčení veřejné

- zásada veřejnosti hlavního líčení není právem obviněného, se kterým by mohl volně disponovat, např. se ho vzdát, tj. obviněný nemá právo na neveřejné hlavní líčení, pokud tomu brání veřejný zájem
- obviněný se taktéž nemůže vzdát práva na veřejné vyhlášení rozsudku
- důvody pro vyloučení veřejnosti
 - mravnost – obecný pohled, nemůže být rozhodující, že to co nepohorší mě, nepohorší ani jiné
 - veřejný pořádek a národní bezpečnosti (utajované informace)
 - soukromý život účastníků řízení – s ohledem na osobu např. obviněného, svědka lze očekávat zájem medií
- důvody pro vyloučení jednotlivce
 - mladistvý
 - rušení důstojného průběhu - např. dress code jednací síně
 - opatření proti přeplňování jednací síně - tzv. na místenky – účast medií, příbuzenstva

- obrazové záznamy a obrazové nebo zvukové přenosy jen se souhlasem předsedy senátu/samosoudce
- zvukové záznam s vědomím předsedy senátu/samosoudce, pokud to nebude na úkor klidného nebo důstojného průběhu
- „veřejnost“ přípravného řízení - § 8a - § 8c TŘ - poskytování informací o trestním řízení ze strany orgánů činných v trestním řízení veřejnosti prostřednictvím sdělovacích prostředků a osobám na něm zúčastněným ; jinak je přípravné řízení neveřejné, jen „účastníci řízení“
 - neohrozit objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení
 - nezveřejňovat o osobách údaje, které se přímo nedotýkají trestné činnosti
 - dbát presumpci nevinny

Zásada ústnosti - § 2/11 TŘ

- jednání před soudy je ústní, osoby se vyslychají
- soud rozhoduje na základě ústně provedených důkazů a ústních přednesů stran
- právo osoby, proti které se vede trestní řízení být slyšen a vyjádřit se ke všem skutečnostem
- co není před soudem není na světě - při rozhodnutí o vině a trestu soud nepřihlíží k tomu, co je ve spisech, ale co zazní před ním
- přečtení protokolů o dřívější výpovědi obžalovaného - § 207/2 TŘ
 - jedná se v jeho nepřítomnosti
 - odepře vypovídat
 - podstatné rozpory – paměťová stopa je nejlepší hned po popisované události, zapomínat je lidské, snaha zveličovat, přehánět

- přečtení protokolů o předchozím výslechu svědka - § 211 TŘ
 - osobní výslech osoby není nutný- stejnou věc opakuje více svědků, podané svědectví se netýká předmětu řízení
 - osoba zemřela, stala se nezvěstnou, pro dlouhodobý pobyt v cizině nedosažitelnou (v cizině možno vyslýchat cestou právní pomoci, ale pak stejně čtu)
 - svědek odmítl vypovídat
 - svědek se v podstatných bodech odchyluje od své předchozí výpovědi
 - místo výslechu znalce se čte jeho posudek

- se souhlasem státního zástupce a obžalovaného lze číst v hl. I. úřední záznamy o podání vysvětlení a o provedení dalších úkonů v přípravném řízení

- § 314c TŘ - samosoudce může rozhodnout bez projednávání („slyšení“) věci – trestní příkaz

Zásada bezprostřednosti - § 2/12 TŘ

- soud smí přihlížet jen k těm důkazům, které byly přímo před ním provedeny (co není před soudem, není na světě)
 - bezprostřednost souvisí s posouzením věrohodnosti důkazu
 - právo na neměnitelnost složení senátu
 - § 202/1 TŘ - hl.l. se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu
 - § 234/1 TŘ - veřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu
 - § 242 TŘ – neveřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu
 - § 197 TŘ náhradní soudce - účastní se hlavního líčení kromě členů senátu
 - § 219/3 TŘ - při odročení sdělí předseda senátu podstatný obsah předchozího líčení
- výjimkou ze zásady bezprostřednosti je trestní příkaz

Zásada zajištění práva na obhajobu - § 2/13 TŘ

- čl. 37/2 LZPS – každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány a to od počátku řízení
- čl. 40/3 LZPS - obviněný má právo na obhájce
- § 2/12 TŘ – ten, proti němuž se trestní řízení vede, má právo na obhájce
 - v TŘ širší pojetí, než v LZPS - mladistvý od provedení úkonů podle TrŘ nebo učinění opatření dle ZSM, podezřelý

- materiální obhajoba - právo obhajovat se osobně
- formální obhajoba - právo obhajovat se prostřednictvím obhájce
 - obhajoba ex offio (§ 36, § 36a TŘ) - vazba, VTOS, ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody, zbavení/omezení způsobilosti k právním úkonům, uprchlý, mladistvý do dovršení 18. let věku, TČ s horní hranicí TOS nad 5 let (v tomto případě právo vzdát se nutné obhajoby)
- § 33/2 TŘ – právo na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu v případě, osvědčí-li obviněný, že nemá dostatek prostředků (důkazní břemeno je na jeho straně), a je-li to třeba k ochraně práv obviněného

- jiné osoby s obhajovacími právy - zákonný zástupce
 - zvolit obhájce, nahlížet do spisů, vyrozumění o konání hl. I., klást vyslýchaným otázky, doručení rozsudku, podávat opravné prostředky

- osoby se samostatnými obhajovacími právy
 - příbuzní v pokolení přímém, sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, druh, partner - zvolit obhájce, podávat opravné prostředky atd.
 - orgán sociálně-právní ochrany dětí – doručení obžaloby, rozsudku, vyrozumění o konání hl. I., podávat opravné prostředky

- právo na právní pomoc advokáta - nezaměňovat s právem na obhajobu
 - podání vysvětlení dle § 158/5 TR, výslech svědka - nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 1996, sp. zn. II. ÚS 98/95

Právo používat mateřský jazyk - § 2/14 TŘ

- OČTŘ vyhotovují rozhodnutí a vedou řízení v českém jazyce
- právo na tlumočení (§ 28/1 TŘ) - kdokoliv
 - je-li třeba přetlumočit obsah písemnosti, výpovědi nebo jiného procesního úkonu
- právo na překlad (§ 28/2 TŘ) – jen obviněný
 - usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vzetí do vazby, obžalobu, dohodu o vině a trestu a návrh na její uzavření, návrh na potrestání, rozsudek, trestní příkaz, rozhodnutí o odvolání, o podmíněném zastavení trestního stíhání
 - není třeba, pokud obviněný uvede, že tento překlad nepožaduje
- právo obviněného uvést jazyk, který ovládá – pokud tento jazyk neuvede nebo uvede jazyk, pro který není zapsaný žádný tlumočnick, ustanoví se tlumočnick do jazyka státu, jehož je občanem a pokud je bez občanství, tak jazyk státu, kde má trvalý pobyt nebo jazyk státu jeho původu

Obžaloba - § 176 až 178 TŘ

- označení státního zástupce, den sepsání obžaloby
- jméno a příjmení obviněného, osobní údaje
- žalobní návrh - označení skutku, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, pojmenování trestného činu, vč. příslušného ustanovení a zákonných znaků
- odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů, o které se toto odůvodnění opírá, a seznam důkazů, jejichž provedení se v hlavním líčení navrhuje, jakož i právní úvahy, kterými se státní zástupce řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona
- návrh na uložení ochranného opatření (§ 178/1 TŘ)

Obžalovaný

- obviněný po nařízení hlavního líčení (§ 12/8 TŘ)
 - nikoliv po podání obžaloby
 - soud nemusí obžalobu přijmout (§ 181/1 TŘ, § 185 a násl. TŘ, § 314c TŘ)
- nad rámec práv obviněného některá specifická práva v hlavním líčení
 - např. právo závěrečné řeči, posledního slova, vyjádřit se ke každému provedenému důkazu atd.

Předběžné projednání obžaloby

- předběžné projednání obžaloby - jeho účelem je, aby se do trestního řízení dostaly pouze věci, které tam patří; § 185 a násl. TŘ
 - věc patří do příslušnosti jiného soudu
 - zastavení trestního stíhání
 - přípravné řízení nebylo provedeno podle zákona
 - ve věci nejsou v potřebném rozsahu objasněny všechny okolnosti
 - nařízení hlavního líčení
- koná se ve veřejném/neveřejném zasedání
- dokazování jen v rozsahu předmětu přezkumu
- samosoudce předběžné projednání věci neprovádí (když je sám, s kým by se radil), ale obžalobu má povinnost „přezkoumat“ ve výše uvedeném duchu

Veřejné zasedání - § 232 TŘ

- koná se v případech, kdy
 - nepřichází v úvahu hlavní líčení
 - nepostačuje neveřejné zasedání nebo nejde o vazební zasedání
 - zákon předepisuje jeho konání
 - mohou ho konat soudy všech stupňů
- rozhoduje se v něm o otázkách různého významu, např.
 - o schválení dohody o vině a trestu
 - o předběžném projednání obžaloby
 - rozhoduje-li soud mimo hlavní líčení
 - o ochranných opatřeních, o výchovných opatřeních u mladistvého
 - o trestu nebo o výkonu trestu ve stanovených případech
 - o odvolání
 - o mimořádných opravných prostředcích atd.

- účast osob u veřejného zasedání
 - vždy členové senátu (samosoudce) a zapisovatel
 - zpravidla státní zástupce
 - nutná účast osob předvolaných
 - možná účast osob vyrozuměných

- dokazování může být obdobné jako u hlavního líčení
 - výslechy osob, čtení protokolů o výpovědích, listinné a jiné důkazy

- rozhoduje se rozsudkem nebo usnesením

- v některých směrech se použijí ustanovení o hlavním líčení (§ 238 TŘ)
 - veřejnost, řízení veřejného zasedání, jeho počátek a odročení

Neveřejné zasedání - § 240 TŘ

- koná se v případech, kdy
 - nepřichází v úvahu hlavní líčení
 - není nutné veřejné zasedání nebo nejde o vazební zasedání
 - zákon to připouští nebo není výslovně stanovena žádná forma jednání
 - mohou ho konat soudy všech stupňů, nikoli však samosoudce
- rozhoduje se v něm o otázkách různého významu, a to i alternativně k možnému veřejnému zasedání, např.
 - rozhoduje-li soud mimo hlavní líčení
 - o předběžném projednání obžaloby
 - v souvislosti s výkonem trestu ve stanovených případech
 - o odvolání, o stížnosti
 - o mimořádných opravných prostředcích atd.

- účast osob u neveřejného zasedání
 - vždy jen členové senátu a zapisovatel
 - žádné další osoby nejsou přítomny ani se nepředvolávají či nevyrozumívají

- dokazování se zpravidla neprovádí
 - zásadně se vychází jen z obsahu spisu
 - lze doplnit důkazy přečtením protokolů a jiných písemností

- rozhoduje se jen usnesením, které se vyhlásí, ale nikoli veřejně

Hlavní líčení

- má subsidiární povahu, protože se koná, jen když
 - nebylo rozhodnuto jinak při předběžném projednání obžaloby (§ 185 až § 195 TŘ)
 - nebylo učiněno rozhodnutí mimo hlavní líčení (§ 231 TŘ – zastavení trestního stíhání, přerušení, schválení dohody o vině a trestu)
 - nebyl vydán trestní příkaz nebo byl-li podán proti vydanému trestnímu příkazu odpor (§ 314e až § 314g TŘ)
- koná ho jen soud prvního stupně
 - obvykle okresní soud
 - krajský soud ve věcech uvedených v § 17 TŘ

Význam hlavního líčení

- soud prvního stupně v něm rozhoduje o podané obžalobě (návrhu na potrestání)
 - platí zde obžalovací zásada
- je těžištěm a vyvrcholením procesu dokazování
 - důkazy se zde provádějí zejména podle zásady ústnosti a bezprostřednosti, za účasti stran, popřípadě je strany přímo provádí
- je zde nejširší účast stran trestního řízení a uplatnění jejich práv
 - navíc je hlavní líčení zásadně veřejné a veřejnost může být vyloučena jen výjimečně
- uplatňují se v něm další zásady trestního řízení
- jen v hlavním líčení může soud prvního stupně uznat obviněného vinným a uložit mu trest nebo ho zprostit obžaloby

Příprava hlavního líčení

- doručení obžaloby (návrhu na potrestání) určeným osobám, zejména obžalovanému
- nařízení hlavního líčení
 - předvolání obžalovaného a dalších osob
 - vyzoomění jiných osob a subjektů
- vydání určitého rozhodnutí nebo učinění jiných úkonů a opatření, např.
 - rozhodnutí o vazbě obžalovaného
 - rozhodnutí o spojení nebo vyloučení věci
 - opatřit potřebné důkazní prostředky (např. listiny)

Průběh hlavního líčení

- počátek hlavního líčení
 - zjištění přítomnosti osob
 - přednesení obžaloby (návrhu na potrestání)
 - uplatnění nároku poškozeného
- dokazování v hlavním líčení
 - obecné zásady a postupy při dokazování
 - zvláštnosti při hlavním líčení (přečtení protokolů o výpovědích obviněných a svědků, možnost provedení důkazu stranou atd.)
- závěr hlavního líčení
 - závěrečné řeči a poslední slovo obžalovaného
 - odročení hlavního líčení
- rozhodnutí v hlavním líčení

Přítomnost osob u hlavního líčení

- obligatorní je stálá přítomnost
 - všech členů soudního senátu (samosoudce) – neměnnost členů senátu
 - zapisovatele
 - státního zástupce – vzájemná zastupitelnost s jiným státním zástupcem
- přítomnost obžalovaného
 - zásadně má právo se zúčastnit hlavního líčení
 - musí být přítomen v určitých případech (§ 202/4,5 (právo vzdát se) TŘ, § 64/1 ZSM)
 - jinak lze konat hlavní líčení v jeho nepřítomnosti
- přítomnost obhájce obžalovaného
 - je nezbytná v případě nutné obhajoby (§ 202/4 TŘ)
- přítomnost jiných osob podle povahy řízení

Rozhodnutí v hlavním líčení

- rozhodnutí meritorní povahy
 - rozsudek
 - odsuzující
 - zprošťující
 - usnesení
 - o zastavení trestního stíhání
 - o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání
 - o postoupení věci jinému orgánu

– rozhodnutí zatímní či jiné povahy

– usnesení

- o přerušení trestního stíhání
- o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu
- o vrácení věci státnímu zástupci k došetření

– jiná související rozhodnutí a opatření

- o vazbě nebo o dalších zajišťovacích opatřeních
- o vyloučení soudce z rozhodování
- o podmíněném zastavení trestního stíhání

Rozhodnutí rozsudkem

- meritorní rozhodnutí o podané obžalobě při zachování
 - totožnosti obžalovaného
 - totožnosti skutku
 - možnosti odchýlit se od právní kvalifikace skutku v obžalobě
- totožnost skutku mezi obžalobou a rozsudkem je zachována, je-li
 - úplná shoda jednání i následku
 - shoda jednání při odlišném následku
 - shoda následku při odlišném jednání
 - částečná shoda jednání nebo následku v podstatných okolnostech

- nepřichází-li v úvahu jiné rozhodnutí, jímž může být např.
 - o zastavení trestního stíhání
 - o postoupení věci jinému orgánu
 - o vrácení věci státnímu zástupci

- odsuzující rozsudek
 - obžalovaný se uznává vinným spáchaným trestným činem a případně se mu ukládá sankce (trest a/nebo ochranné opatření) nebo se upouští od potrestání

- zprošťující rozsudek - obžalovaný je zproštěn obžaloby z důvodů podle § 226 TŘ, protože
 - nebylo prokázáno, že se stal skutek, pro nějž je stíhán
 - v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem
 - nebyl prokázáno, že tento skutek spáchal obžalovaný
 - obžalovaný není pro nepřičetnost trestně odpovědný
 - zanikla trestnost činu

Rozhodnutí mimo hlavní líčení

- mimo hlavní líčení lze rozhodnout ve veřejném nebo neveřejném zasedání o
 - zastavení trestního stíhání (obligatorním nebo fakultativním)
 - podmíněném zastavení trestního stíhání
 - schválení narovnání a zastavení trestního stíhání
 - přerušení trestního stíhání
 - odstoupení od trestního stíhání mladistvého

Vazební zasedání - § 73d TŘ

- realizuje právo obviněného na tzv. slyšení před rozhodnutím o vazbě
- koná se subsidiárně, pokud soud nerozhoduje v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání
 - přichází v úvahu zejména v přípravném řízení
- kombinuje prvky veřejného a neveřejného zasedání
- rozhoduje se v něm jen o vazbě obviněného
 - obligatorně
 - rozhoduje-li soud o vzetí obviněného do vazby mimo hlavní líčení nebo veřejné zasedání
 - fakultativně v jiných případech
 - když o to obviněný požádá, nejde-li o výjimky podle § 73d/3 TŘ (propuštění)
 - když to soud (soudce) považuje za potřebné

- účast osob u vazebního zasedání
 - vždy jen členové senátu nebo soudce a
 - obviněný, o jehož vazbu jde
 - není povinná účast státního zástupce ani obhájce obviněného
 - není možná účast veřejnosti

- dokazování se zpravidla neprovádí
 - zásadně se vychází jen z obsahu spisu
 - obviněný a státní zástupce přednáší svůj návrh a vyjádření

- rozhoduje se jen usnesením, které se vyhlásí, ale nikoli veřejně

Trestní příkaz - § 314e a násl. TŘ

- má povahu odsuzujícího rozsudku, tj. nelze jím zprostit
 - jelikož se nejedná o rozsudek, nevyhlašuje se „Jménem republiky“
- nerozhoduje se v hlavním líčení, ale skutkový stav je spolehlivě prokázán doposud opatřenými důkazy
 - „quod non est in actis, non est in mundo“ - „co není ve spisech, není ve světě“

- trestním příkazem lze uložit
 - trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu
 - domácí vězení do jednoho roku
 - trest obecně prospěšných prací
 - trest zákazu činnosti do pěti let
 - trest zákazu držení a chovu zvířat
 - peněžitý trest
 - trest propadnutí věci
 - vyhoštění do pěti let
 - zákaz pobytu do pěti let
 - trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let

- trestní příkaz obsahuje
 - označení soudu, který trestní příkaz vydal
 - den a místo vydání trestního příkazu
 - označení obviněného (§ 120/2 TŘ)
 - výrok o vině (§ 120/3 TŘ) a uloženém trestu (§ 122/1 TŘ)
 - výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení (§ 228/1 a § 229/1 TŘ), jestliže byl nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení řádně uplatněn (§ 43/3 TŘ)

- poučení o právu podat odpor
 - při podání odporu se ruší trestní příkaz je nezbytné nařídít hlavní líčení – předchozí právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu není soud vázán, je to tak vždy riziko pro osobu podávající si odpor, neplatí zde totiž princip zákaz změny k horšímu
- trestní příkaz musí být vyhotoven písemně - § 314f TŘ
- trestní příkaz je vykonatelný okamžikem nabytí právní moci

Zvláštní způsoby řízení

- Odchytky od standardního průběhu trestního řízení, vyvolané potřebou
 - urychlení a zjednodušení řízení a rozhodnutí
 - respektovat zájmy poškozeného
 - přihlížet k zvláštnostem mladistvých nebo právnických osob
 - zohlednit zvláštnosti předmětu řízení
 - respektovat další okolnosti

Právní úprava

- Právní úprava
 - zčásti v trestním řádu
 - zvláštní ustanovení § 291 až § 314s TŘ
 - nesou-li zde odchylky, uplatní se obecná úprava (§ 290 TŘ)
 - zčásti ve zvláštním zákoně
 - zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
 - zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
 - není-li zde zvláštní úprava, použije se trestní řád

Druhy zvláštních způsobů řízení

- řízení ve věcech mladistvých
 - podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- řízení proti uprchlému
 - podle § 302 až § 306a TŘ
- podmíněné zastavení trestního stíhání
 - podle § 307 a § 308 TŘ
- narovnání
 - podle § 309 až § 313 TŘ
- řízení před samosoudcem
 - podle § 314a až § 314g TŘ
 - včetně rozhodnutí trestním příkazem (§ 314e až § 314g TŘ)

- řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu
 - podle § 314h až § 314k TŘ

- přezkum příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a příkazu k zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu
 - podle § 88 odst. 8, § 88a odst. 2 a § 314l až § 314n TŘ

- řízení o schválení dohody o vině a trestu
 - podle § 175a, § 175b a § 314o až § 314s TŘ

Řízení ve věcech mladistvých

Zvláštní zásady dle ZSM

- specifický přístup k projednání trestních věcí
- zásada spolupráce s OSPOD a zájmovými sdruženími
- zásada ochrany soukromí mladistvého
- zásada rychlosti řízení
- zásada uspokojení zájmů poškozeného

Příslušnost soudu

- soud pro mládež
- místní příslušnost – obrací se první a druhé kritérium:
 - dle místa bydliště mladistvého, nebo kde se zdržuje či pracuje, až pak dle místa, kde provinění vyšlo najevo
- věcná příslušnost – tzv. soud mládeže – zvláštní senát nebo soudce; vychází se z obecné právní úpravy, co se týká určení příslušnosti OS nebo KS
- společné řízení – výjimečně proti mladistvému a dospělému – koná soud pro mládež. Nelze u dětí a mladistvých či dospělých!!!

Práva mladistvého

- mladistvý má právo na zacházení přiměřené jeho věku, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu
- mladistvý musí mít obhájce (=nutná obhajoba), a to do dovršení 18/21 let věku - §42a ZSM
- všechny orgány činné podle tohoto zákona jsou povinny vždy mladistvého poučit o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Ve vhodných případech jej poučí i o podmínkách pro podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání

Obhajoba mladistvého

- nutná obhajoba – do 18. roku věku
 - od okamžiku, kdy jsou proti mladistvému použita opatření podle ZSM nebo provedeny úkony podle TŘ, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit (lze až do 21. let věku)
 - ve vykonávacím řízení, rozhoduje-li soud ve veřejném zasedání
 - v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání a v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání

Odchyly u dokazování

- při výslechu postupovat ohleduplně a šetřit osobnost mladistvého
- konfrontace – jen výjimečně, v řízení před soudem
- pozorování duševního stavu – zkracuje se lhůta na 1 měsíc, lze výjimečně prodloužit o 1 měsíc
- v přípravném řízení – posílena úloha státního zástupce – možnost uložit výchovná opatření se souhlasem mladistvého + užít zvláštní způsoby řízení
- zahájení TS je oznámeno zákonnému zástupci, OSPOD, PMS

Vazba mladistvého

- výjimečná aplikace tohoto institutu
- odlišná délka trvání – 2 měsíce (6 měsíců)
- možnost nahradit vazbu i umístěním v péči důvěryhodné osoby
- rozhodování o dalším trvání vazby – 15 dnů před skončením lhůty musí SZ podat návrh na prodloužení vazby, může prodloužit jen jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem – max. 6 měsíců (18 měsíců)

Další odchylky

- soud, státní zástupce, policejní orgán musí být specializovaný na práci s mládeží X obhájce
- možnost dalšího odklonu – odstoupení od trestního stíhání mladistvého
- nelze zkrácené přípravné řízení
- Nelze vydat trestní příkaz
- nelze využít dohodu o vině a trestu
- promlčení trestního stíhání

Odstoupení od trestního stíhání mladistvého

- provinění, kde TZ stanoví TOS do 3 let z důvodu chybějícího veřejného zájmu
- kdy trestní stíhání není účelné a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění
- lze zejména v případě, jestliže mladistvý již úspěšně vykonal vhodný probační program, byla úplně nebo alespoň částečně nahrazena škoda způsobená proviněním a poškozený s takovým odškodněním souhlasil, anebo bylo mladistvému vysloveno napomenutí s výstrahou a takové řešení lze považovat z hlediska účelu řízení za dostatečné

Řízení proti uprchlému

- obviněný se trestnímu stíhání vyhýbá pobytem v cizině nebo ukrýváním se po celou dobu trestního stíhání či jen po část této doby
- jedná se o případ nutné obhajoby
- předvolání k hlavnímu líčení či veřejnému zasedání se vhodným způsobem uveřejní
- hlavní líčení může být provedeno i v nepřítomnosti obžalovaného
- pokud pominou důvody – má uprchlý právo do 8 dnů žádat, aby bylo HL provedeno znovu. O tomto musí být poučen při doručení rozsudku poučen
- platí zásada zákazu reformace in peius

Odklony

- pojem odklon není TŘ výslovně stanoven
- jedná se o alternativu standardního trestního řízení
- odchylkou od typického průběhu – nedojde k vynesení rozsudku, vyslovení viny/nedojde k hl. I.
- výjimkou ze zásady legality
- podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání mladistvého + podmíněné upuštění od podání návrhu na potrestání
- někteří považují i trestní příkaz, případně dohodu o vině a trestu, ale tyto lze?/nelze za odklon považovat = rozhodnutí o vině a trestu

Podmíněné zastavení trestního stíhání - § 307 a § 308 TŘ

- předpoklady: přečin, souhlas obviněného, doznání obviněného, nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě, vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání
- vzhledem k osobě obviněného a s přihlédnutím k případu je to dostačující
- závazek zdržet se během zkušební doby určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu nebo
- složení na účet soudu či státního zastupitelství peněžitou částku
- vzhledem k osobě obviněného a dosavadnímu způsobu života to je dostačující
- zkušební doba šest měsíců až dva roky, resp. max. 5 let

Doznání obviněného

- musí doznání se musí vztahovat na celý skutek, na všechny jeho skutkové okolnosti naplňující zákonné znaky stíhaného přečinu, tedy i zavinění a protiprávnost
- doznání se ovšem vztahuje ke skutkovým okolnostem, nikoli k právní kvalifikaci
- obviněný se dozná skutečnosti umožňující závěr o tom, že se přečinu dopustil, aniž by výslovně uvedl, že je vinen určitým přečinem, neboť podmíněné zastavení trestního stíhání na rozdíl např. od schválení dohody o vině a trestu, nevyžaduje tzv. prohlášení viny

Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

- rozhoduje se usnesením
- přiměřená omezení a povinnosti – zdržení se řízení motorových vozidel či povinnost podrobit se terapeutickému programu pro řidiče
- povinnost nahradit škodu či vydat bezdůvodné obohacení
- poškozený i obviněný může podat stížnost s odkladným účinkem
- pokud se osvědčil, je trestní stíhání zastaveno, jinak pokračuje dál
- právní moc usnesení – vzniká překážka rei iudicatae

Narovnání - § 309 až § 314 TŘ

- předpoklady: přečin, souhlas obviněného i poškozeného, prohlášení o spáchání skutku, pro který je stíhán, uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem, vydá bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání, a složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu
- považuje-li takový způsob vyřízení věci za dostačující

Postup před schválením dohody o narovnání

- výslech obviněného a poškozeného ke způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, zda dohoda o narovnání mezi nimi byla učiněna dobrovolně a zda souhlasí se schválením narovnání
- výslech obviněného k tomu, zda rozumí obsahu obvinění a zda si je vědom důsledků schválení narovnání
- součástí výslechu obviněného musí být i prohlášení, že spáchal skutek, pro který je stíhán
- poučení o právech a významu narovnání
- práva poškozeného se nevztahují na toho, na koho jen přešel nárok na náhradu škody

Dohoda o narovnání

- musí obsahovat popis skutku, jehož se narovnání týká, jeho právní posouzení
- obsah narovnání zahrnující výši uhrazené škody nebo bezdůvodného obohacení, který byl vydán nebo k jehož vydání byly provedeny potřebné úkony případně způsob jiného odčinění újmy vzniklé přečinem
- peněžní částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti
- výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém je spatřován přečin, jehož se narovnání týká
- při určení příjemce je soud vázán obsahem dohody o narovnání mezi obviněným a poškozeným

Prohlášení o spáchání skutku

- obviněný nemá prohlásit vinu v celém rozsahu pouze má prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán
- souhlas obviněné osoby nelze pojímat jako doznání viny – zásada presumpce neviny
- jestliže ke schválení narovnání nedojde, nelze k tomuto prohlášení přihlížet

Řízení o schválení dohody Podmínky - § 175a TŘ

- dohodu o vině a trestu nelze sjednat v řízení proti uprchlému, od 1.10.2020 jde sjednat o zvlášť závažném zločinu
- jestliže výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný, může státní zástupce zahájit jednání o dohodě o vině a trestu na návrh obviněného nebo i bez takového návrhu
- podmínkou sjednání dohody o vině a trestu je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, pokud na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení
- dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obviněným za přítomnosti obhájce; jeho přítomnost je nezbytná od 1.10.2020 jen tehdy, pokud jde o nutnou obhajobu dle § 36/a, b, c TŘ, jinak obhájce mít nemusí

Obsah dohody - § 175a/6 TŘ

- označení státního zástupce, obviněného a poškozeného, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení
- datum a místo jejího sepsání
- popis skutku, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, případně jiných okolností, za nichž k němu došlo, tak, aby nemohl být zaměněn s jiným skutkem
- označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován, a to jeho zákonným pojmenováním, uvedením příslušného ustanovení zákona a všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu,
- prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán a který je předmětem sjednané dohody o vině a trestu
- v souladu s trestním zákoníkem dohodnutý druh, výměru a způsob výkonu trestu včetně délky zkušební doby a v případech stanovených trestním zákoníkem trestu náhradního, případně upuštění od potrestání, a rozsah přiměřených omezení a povinností v případě, že to trestní zákoník umožňuje a že byly dohodnuty; při dohodě o druhu a výměře trestu se přihlédne i k tomu, zda obviněný trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch

- státní zástupce při sjednávání dohody o vině a trestu dbá také na zájmy poškozeného, je obsahem dohody i rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, bylo-li dohodnuto
- ochranné opatření, přichází-li v úvahu jeho uložení a bylo-li dohodnuto
- podpis státního zástupce, obviněného a obhájce a podpis poškozeného, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení

Hlavní líčení - § 196/2 TŘ

- předseda senátu na základě obžaloby nařídí hlavní líčení, pak spolu s doručením opisu obžaloby upozorní obžalovaného, že má právo vyjádřit se ve lhůtě, kterou stanoví, ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, zejména,
- zda má zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit svou vinu
- zda souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením
- od 1. 10. 2020 je nově možné, aby státní zástupce sjednal dohodu o vině a trestu s obžalovaným po přednesení obžaloby

Řízení u soudu o dohodě - § 314o a násl. TŘ

- předběžné projednání dohody – příslušnost, postoupení, okolnosti způsobující zastavení TS, přerušení atd.
- koná se v neveřejném či veřejném zasedání
- o návrhu na schválení dohody o vině a trestu rozhoduje soud ve veřejném zasedání;,, předseda senátu předvolá k veřejnému zasedání obviněného; o době a místě řízení vyrozumí státního zástupce a obhájce obviněného, jakož i poškozeného; má-li poškozený zmocněnce, vyrozumí se o veřejném zasedání jen jeho zmocněnec; veřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti obviněného a státního zástupce.
- dokazování soud neprovádí; považuje-li to za potřebné, může vyslechnout obviněného a opatřit potřebná vysvětlení

- soud dohodu o vině a trestu neschválí, je-li nesprávná nebo nepřiměřená z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo z hlediska druhu a výše navrženého trestu, případně ochranného opatření, nebo nesprávná z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, anebo zjistí-li, že došlo k závažnému porušení práv obviněného při sjednávání dohody o vině a trestu
- v takovém případě věc vrátí usnesením do přípravného řízení; proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, která má odkladný účinek
- soud může namísto vrácení věci do přípravného řízení oznámit své výhrady státnímu zástupci a obviněnému, kteří mohou navrhnout nové znění dohody o vině a trestu, která bude schválena v hlavním líčení
- soud dohodu o vině a trestu schválí odsuzujícím rozsudkem, ve kterém uvede výrok o schválení dohody o vině a trestu a výrok o vině a trestu, případně ochranném opatření, v souladu s dohodou o vině a trestu

Prohlášení viny - § 206c TŘ

- jestliže v trestním řízení nedošlo k sjednání dohody o vině a trestu má obžalovaný možnost prohlásit, že je vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a že souhlasí s právní kvalifikací takového skutku uvedenou v obžalobě
- poté co obžalovaný učiní prohlášení viny musí soud rozhodnout, zda takové prohlášení viny přijímá či nikoliv
- prohlášení viny soud nepřijme, není-li v souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo zjistí-li, že v předchozím řízení došlo k závažnému porušení práv obviněného
- smyslu a účelu zakotvení institutu prohlášení viny odpovídá, aby obviněný prohlásil, že je vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a že souhlasí s právní kvalifikací takového skutku uvedenou v obžalobě zásadně učinil v hlavním líčení po přednesení obžaloby do zahájení dokazování
- nelze ale vyloučit prohlášení viny i kdykoliv v průběhu hlavního líčení, poněvadž žádné ustanovení trestního řádu nestanoví časový mezník, v němž je nutno takové prohlášení učinit

- prohlášení viny má za cíl ulehčit trestnímu řízení, kdy nebudou prováděny důkazy ohledně skutku popsaného v obžalobě; dokazování se soustředí pouze na okolnosti podstatné pro úvahy o trestu; mezi nimi se nepochybně řadí osobní poměry a majetkové poměry obžalovaného; prohlášení viny je soud povinen zohlednit při ukládání trestu
- soudem přijaté prohlášení viny nelze odvolat; skutečnosti uvedené v prohlášení viny nelze napadat opravným prostředkem

Řízení před samosoudcem

- příslušný ve věcech, kdy horní hranice nepřevyšuje dle TZ 5 let
- nelze, jestliže předchozí souhrnný nebo společný trest rozhodoval senát
- po zkráceném přípravném řízení se koná tzv. zjednodušené řízení – trestní stíhání se zahajuje doručením návrhu na potrestání soudu, zde je možné upustit od dokazování tzv. nesporných skutečností, které tak procesní strany označí
- nekoná se předběžné projednání obžaloby
- možnost vydání trestního příkazu bez projednání věci v hl. I. – proti němu lze podat odpor

Tresty, jež lze uložit trestním příkazem

- trest odnětí svobody do 1 roku s podmíněným odkladem
- domácí vězení do 1 roku
- obecně prospěšné práce
- zákaz činnosti do 5 let
- zákaz držení a chovu zvířat
- peněžitý trest
- trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- vyhoštění do 5 let
- zákaz pobytu do 5 let
- zákaz vstupu na sportovní, akce do 5 let

Řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu

- technické řešení
 - „vrátka“, jak dostat do trestního řízení rozhodnutí soudního orgánu, který není součástí soustavy obecných soudů
- řízení se vrací do stadia, které bezprostředně předcházelo vydání zrušeného rozhodnutí
 - zruší-li se rozhodnutí o dovolání, vrací se trestní řízení do stadia řízení o dovolání; zruší-li rozsudek soudu prvního stupně, vrací se řízení do hlavního líčení atd.
 - v řízení lze pokračovat i po smrti obviněného
 - rozhodnutí nemůže být pro obviněného méně výhodné
 - co promlčecí doby se nezapočítává doba od právní moci rozhodnutí ve věci samé do doručení nálezu Ústavního soudu

Děkuji za pozornost

Otázky...???

prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.

Katedra trestního práva

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Veveří 70, 611 80 Brno

Tel. + 420 549 493 870, Fax. + 420 541 213 162

E-mail: Marek.Frystak@law.muni.cz